

Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского
Серия «Юридические науки». Том 27 (66). 2014. № 1. С. 152-157.

УДК 342.951

**АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ЗДІЙСНЕННЯ
ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ:
ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ**

Шевчук О. М.

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна*

У статті розглянуто адміністративні процедури здійснення державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Встановлено поняття та розкрито сутність адміністративних процедур здійснення державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Проаналізовано точки зору науковців на розуміння терміну адміністративні процедури. Охарактеризовано погляди науковців на поняття адміністративна процедура в різних галузях права. Запропоновано авторське визначення терміну «адміністративні процедури здійснення державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів».

Ключові слова: адміністративні процедури, державний контроль, обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

В контрольній діяльності процедури набувають особливого значення, адже, з одного боку, встановлюючи порядок дій органів державної влади під час здійснення контролю за виконанням вимог антинаркотичного законодавства, процедура визначає найбільш доцільну та ефективну послідовність дій вищезазначених органів. А з іншого – встановлення обов'язкової процедури щодо державного контролю в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів гарантує захист прав і законних інтересів інших суб'єктів, що зазнають контролюючого впливу з боку відповідних органів. Тобто дотримання компетентним державним органом певної процедури під час здійснення контролю в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів є гарантією його законності

У юридичній науці окремим питанням адміністративних процедур приділяли увагу такі українські й зарубіжні вчені, як Авер'янов В. Б., Андрійко О. Ф., Бахрах Д. М., Битяк Ю. П., Настюк В. Я., Гарашук В. М., Селіванов А. О., Коломоєць Т. О., Тимошук В. П., Кузьменко О. В., Тищенко М. М., Кікінчук В. Ю. [1], Собакарь А. О. [2], Авдєєв О. О. [3], Кисіль Л. Є. [4], Фоміч Г. В. [5], Щерба А. В. [6], Лагода О. С. [7], Галіцина Н. В. [8], Алімов Р. С. [9] та ін. Однак автори приділяють увагу адміністративним процедурам у загально-управлінському аспекті та аспекті особливостей процедур здійснення деяких окремих видів державної діяльності. Проте дослідження адміністративних процедур здійснення державного контролю за обігом наркотичних засобів та психотропних речовин і прекурсорів уваги науковці не приділяли. Тому планується встановити сутність та особливості адміністративної процедури держав-

ного контролю за обігом наркотичних засобів та психотропних речовин і прекурсорів, здійснити їх класифікацію.

Взявши з основу точку зору Гаращука В. М., який підкреслює притаманність контролю процедурного аспекту і вважає, що контроль є сукупністю дій щодо спостереження за функціонуванням відповідного об'єкта контролю з метою: 1) отримання об'єктивної та достовірної інформації про стан справ на ньому; 2) застосування заходів щодо попередження правопорушень (з правом прямого втручання в оперативну діяльність об'єкта контролю); 3) надання допомоги підконтрольній структурі у поновленні законності і дисципліни; 4) встановлення причин і умов, що сприяють порушенню вимог правових норм; 5) прийняття заходів щодо притягнення до правової відповідальності винних осіб. Вчений підкреслює відсутність персоніфікації змісту контролю, що означає притаманність такого змісту будь-якому суб'єкту контрольної діяльності [10, с. 54]. Отже, зважаючи на притаманність контролю процедурного аспекту, доцільно розглядати його як сукупність певних цілеспрямованих дій.

Зазначимо, що державний контроль в сфері обігу наркотичних засобів – це діяльність державних уповноважених органів (посадових осіб) з перевірки, спостереження, аналізу додержання та виконання установлених норм, правил, стандартів й управлінських рішень об'єктів, які підлягають контролю, з метою забезпечення законності і дисципліни, із можливістю виявлення винних та застосування до таких об'єктів заходів примусу, притягнення їх до відповідальності за правопорушення у цій сфері [11, с. 232].

Для розкриття змісту адміністративної процедури здійснення державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів необхідно провести характеристику законодавства, що регламентує державний контроль у цій сфері. Так, Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 р. № 60/95–ВР встановлено порядок державного контролю, повноваження органів виконавчої влади, права та обов'язки фізичних і юридичних осіб у сфері обігу наркотичних засобів [12]. Цей Закон визначає поняття «обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» – це види діяльності з культивування рослин, включених до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (далі – Перелік), розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, пересилання, придбання, реалізації (відпуску), ввезення/вивезення, транзиту через територію України, використання, знищення наркотичних засобів, включених до Переліку (ст.1).

Згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770 затверджено перелік наркотичних засобів [13]. Зазначимо, що Перелік – це згруповані у списки наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори наркотичних засобів і психотропних речовин, які включені до таблиць I–IV, згідно із законодавством України та міжнародними договорами України [12]. Отже, наркотичні засоби, вилучені з вільного обігу або істотно обмежені в ньому, над ними встановлений міжнародно-правовий контроль і внутрішньодержавний, і ніякий засіб не може бути віднесено до наркотичних без зазначення його в Переліку, що підлягають контролю в Україні.

Важливим є також з'ясування змістовного навантаження поняття «адміністративна процедура здійснення державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів». Можна стверджувати, що у вітчизняній нау-

ковій літературі не існує єдності думок з приводу визначення поняття «адміністративні процедури», що свідчить про дискусійний характер досліджуваного питання. Але спочатку потрібно розглянемо термін «процедура». Етимологія слова «процедура» походить від латинського «procedo», що означає «проходжу, або просуваюсь» [14, с. 470; 15, с. 234]. У лексичному плані термін «процедура» взагалі визначається як «будь-яка тривала, послідовна справа, порядок, обряд» [16, с. 526], «офіційний порядок дій, виконання, обговорення чого-небудь» [17, с. 511]. Отже, процедура – це офіційно встановлений порядок виконання певної діяльності.

В науковій літературі терміну «процедура» не має єдиного розуміння. Так, Тарасова В. А. пропонує розуміти процедуру як форму правового регулювання діяльності відповідних органів, яка за наявності певних причин може набути форми процесу [18, с. 112, 113]. Барциц І. М. вважає, що процедура є виявом специфічних юридичних режимів застосування права [19, с. 5]. Байтин М. І. та Яковенко О. В. правові процедури розглядають як особливий нормативно встановлений порядок здійснення юридичної діяльності [20, с. 7]. Отже, враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що процедура – це формально визначені порядок і умови вчинення дій учасниками процесу на певній стадії або етапі адміністративного процесу, на певному часовому відтинку щодо забезпечення, вирішення конкретних адміністративних справ, способів процесуального оформлення розгляду справи та їх фіксації.

Стосовно розуміння терміну «адміністративна процедура» в науковій літературі. Так, Тимошук В. П. вважає, що адміністративна процедура – встановлений законом (офіційного) порядок розгляду та вирішення адміністративними органами індивідуальних справ, спрямований на прийняття адміністративного акту або укладення адміністративного договору» [21, с. 58]. Кузьменко О. В. визначає адміністративну процедуру як встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок діяльності уповноважених суб'єктів щодо розгляду і вирішення індивідуально-конкретних справ [22, с. 147]. Коломоєць Т. О. вказує, що адміністративна процедура – це встановлений законодавством (офіційний) порядок діяльності уповноважених суб'єктів (адміністративних органів) щодо розгляду і вирішення індивідуально визначених справ [23, с. 221]. За визначенням О.С. Лагоди, адміністративна процедура – це офіційно встановлений порядок прийняття та виконання суб'єктами відповідних адміністративно-правових відносин управлінського рішення (акта) та порядок вчинення адміністративних і організаційних дій (заходів) з метою реалізації й забезпечення прав, свобод, законних інтересів громадян [7, с. 6]. Калінін Р. С. зазначає, що адміністративна процедура – це регламентовані адміністративним правом дії, які вчиняються суб'єктом владних повноважень щодо розгляду, розв'язання і вирішення індивідуально-визначеної справи, які характеризуються: 1) публічністю; 2) індивідуальністю; 3) детальною правовою регламентацією; 4) специфікою суб'єктного складу; 5) цілеспрямованістю [24, с. 17]. На думку Попова Л. Л., адміністративні процедури – це процедури здійснення різних видів позитивної управлінської діяльності (процедури нормотворчої діяльності, процедури реалізації прав і обов'язків громадян і організацій у сфері управління, процедури контрольної діяльності), а також процедури, пов'язані з організацією роботи апарату органів виконавчої влади. Така діяльність характеризується як організацій-

но-процедурна, що здійснюється органами виконавчої влади в процесі реалізації своїх функцій [25, с. 222].

Отже, враховуючи вищевикладене, адміністративна процедура – це встановлений законодавством (офіційний) порядок діяльності уповноважених суб'єктів (адміністративних органів) щодо розгляду і вирішення індивідуально визначених справ.

Стосовно розуміння терміну адміністративна процедура в різних галузях права. Так, Галіцина Н. В. адміністративну процедуру за участю ТОВ визначає як встановлені законодавством правила, порядок і умови (зразок) вчинення процесуальних дій щодо розгляду, розв'язання і вирішення конкретної адміністративної справи в сфері публічного управління, яка розглядається адміністративним органом, щодо забезпечення реалізації та захисту прав і законних інтересів товариства з обмеженою відповідальністю, а також виконання ним визначених законом обов'язків [8, с. 14]. Фоміч Г. В. вказує, що адміністративні процедури у публічній службі – це регламентований нормами адміністративного права порядок розгляду і вирішення органами державного управління індивідуально-конкретної справи щодо публічного службовця, пов'язаної з проходженням ним публічної служби [5, с. 17]. Щерба А. В. під адміністративними процедурами проходження служби в органах місцевого самоврядування пропонує розуміти як урегульований адміністративно-процесуальними нормами порядок розгляду та вирішення внутрішньоорганізаційних індивідуальних справ, пов'язаних зі службовою діяльністю в органах місцевого самоврядування [5, с. 14]. Кікінчук В. Ю. адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ визначає як урегульований адміністративно-правовими нормами та обов'язковий для виконання порядок розгляду та вирішення внутрішньоорганізаційних індивідуальних справ, пов'язаних із службовою діяльністю [1, с. 13]. Музичук О. М. адміністративні процедури здійснення контролю за діяльністю правоохоронних органів визначає як сукупність послідовних та взаємопов'язаних між собою стадій, що спрямовані на забезпечення реалізації контрольних повноважень суб'єкта контролю та охорону і захист прав, законних інтересів правоохоронних органів як об'єктів контролю [26, с. 22, 23].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що адміністративні процедури здійснення державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – це урегульована адміністративно-правовими нормами сукупність послідовних та взаємопов'язаних між собою дій, що спрямовані на забезпечення реалізації контрольних повноважень суб'єктів державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Список літератури:

1. Кікінчук В. Ю. Адміністративні процедури проходження служби в органах внутрішніх справ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н. : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / В. Ю. Кікінчук ; Харківський національний університет внутрішніх справ. –Х. : 2010. – 20 с.
2. Собакарь А. О. Процедури та механізми контролю за безпекою польотів на авіаційному транспорті / А. О. Собакарь // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2011. – № 3 (46). – С. 115-119.
3. Авдєєв О. О. Адміністративні процедури здійснення державного контролю за діяльністю вищих навчальних закладів України / О. О. Авдєєв // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 9-14.

4. Кисіль Л. Є. Правове регулювання здійснення адміністративних процедур в Україні та Республіці Білорусь: порівняльний аналіз / Л. Є. Кисіль // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 144-151.
5. Фоміч Г. В. Адміністративні процедури у публічній службі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н. : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Г. В. Фоміч ; Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2010. – 20 с.
6. Щерба А. В. Адміністративні процедури в органах місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н. : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / А. В. Щерба ; ХНУВС. –Х., 2011. – 20 с.
7. Лагода О. С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування : дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н. : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. С. Лагода. – Ірпінь, 2007. – 187 с.
8. Галіцина Н. В. Адміністративно-правові засади процедури створення та функціонування товариств з обмеженою відповідальністю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н. : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Н. В. Галіцина ; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2010. – 20 с.
9. Алімов Р. С. Процедури в адміністративному праві України: теорія і практика : дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н. : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Р. С. Алімов. – Донецьк, 2002. – 171 с.
10. Гарашук В. М. Контроль та нагляд в державному управлінні: монографія / В. М. Гарашук. – Х. : Фолю, 2002. – 176 с.
11. Шевчук О. М. Поняття державного контролю у сфері обігу наркотичних засобів / О. М. Шевчук // Універ. наук. записки. – 2013. – № 1 (45) – С. 226-232.
12. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15. 02. 1995 № 60/95-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 10. – Ст. 60.
13. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 // ОВУ. – 2000. – № 19. – Ст. 789.
14. Словник іншомовних слів / [уклад. Морозов С. М., Шкарапута Л. М.]. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с.
15. Юридичні терміни: тлумачний словник / за ред. В. Г. Гончаренка. – К. : Либідь, 2003. – 320 с.
16. Даль В. И. Толковый словарь живого великого русского языка: в 4 т. / В. И. Даль. – М. : Рус. яз., 1980. –Т. 3. – 588 с.
17. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М. : Рус. яз., 1987. – 750 с.
18. Тарасова В. А. Процедура деятельности органов социального обеспечения / В. А. Тарасова // Советское государство и право. – 1973. – № 11. – С. 112-115.
19. Барциц И. Н. Приоритетные направления совершенствования административных процедур / И. Н. Барциц // Государство и право. – 2008. – № 3. – С. 5-11.
20. Байтин М. И., Яковенко О. В. Теоретические вопросы правовой процедуры / М. И. Байтин, О. В. Яковенко // Журнал российского права. – 2000. – № 8. – С. 47-51.
21. Тимошук В. П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення : монографія / В. П. Тимошук. – К. : Конус-Ю, 2010. – 296 с.
22. Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу: моногр. / О. В. Кузьменко – Атіка, 2005. – 352 с.
23. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Акад. курс : підручник / Т. О. Коломоєць. – К. : Юрінком інтер, 2011. – 576 с.
24. Коломоєць Т. О., Калінін Р. С. Адміністративні процедури у виконавчому провадженні за законодавством України: теоретико-правовий та праксеологічний аспекти / Т. О. Коломоєць, Р. С. Калінін. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2013. – 200 с.
25. Попов Л. Л. Административное право Российской Федерации / под ред. Л. Л. Попова. – М. : Юрайт, 2010. – 444 с.
26. Музичук О. М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні: адміністративно-правові засади організації та функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д.ю.н. : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. М. Музичук ; ХНВСУ. – Х., 2010. – 34 с.

Шевчук А. М. Административные процедуры осуществления государственного контроля над оборотом наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров: определение понятия / А. М. Шевчук // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2014. – Т. 27 (66). № 1. – С. 152-157.

В статье рассмотрены административные процедуры осуществления государственного контроля над оборотом наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров. Установлено понятие и раскрыта сущность административных процедур осуществления государственного контроля над оборотом наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров. Проанализированы точки зрения ученых на понимание термина «административные процедуры». Охарактеризованы взгляды ученых на понятие административной процедуры в различных отраслях права. Предложено авторское определение срока административных процедур осуществления государственного контроля над оборотом наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров.

Ключевые слова: административные процедуры, государственный контроль, оборот наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров.

ADMINISTRATIVE PROCEDURES FOR STATE CONTROL OVER TRAFFICKING OF NARCOTIC DRUGS: DEFINITION OF NOTION

Shevchuk O. M.

National Law University named after Yaroslav the Wise, Kharkiv, Ukraine

In the control activities of procedures is of particular importance, because, on the one hand, setting the order of actions of the public authorities when exercising control over compliance with anti-drug legislation, the procedure determines the most efficient sequence of action of the aforementioned bodies. And on the other, the establishment of a compulsory procedure of state control in the sphere of turnover of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors guarantees protection of rights and legitimate interests of other subjects experiencing controlling influence by the relevant authorities.

That is, compliance with the competent state body defined procedures for monitoring in the sphere of turnover of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors is a guarantee of its validity. Let's note, that the state control in the sphere of circulation of narcotic drugs is the activity the authorized state bodies (officials) testing, monitoring, analysis of compliance with and enforcement of established norms, rules, standards and management decisions of objects which are subject to control in order to ensure the legality and discipline, with the possibility of identifying perpetrators and application in such objects of coercion, of bringing them to responsibility for violations in this sphere.

It is also important to clarify the meaning of the notion of administrative procedure of state control over the turnover of drugs, psychotropic substances and precursors». It can be argued that in the domestic scientific literature there is no unity of opinion on the definition of «administrative procedures», which indicates the controversial subject matter. But first, we need consider the term «procedure». The etymology of the word «procedure» comes from the Latin «procedo» which means «come through, or move forward». In the lexical plan, the term «procedure» is generally defined as «any long-term, consistent case, order, rite», «the official order of actions, discussing something.» So, the procedure is officially established procedure for performing a particular activity.

So, the administrative procedures for exercising the state control over the turnover of drugs, psychotropic substances and precursors is regulated by administrative law combination of successive and interrelated actions aimed at the implementation of the control powers of the subjects of state control over turnover of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors.

Key words: administrative procedures of state control, trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances and precursors.